

Współczesne zapożyczenia – szansa czy zagrożenie dla rozwoju polszczyzny?

1. Cele lekcji

a) Wiadomości

Uczeń:

- zna kategoryzację współczesnych zapożyczeń,
- podaje przykłady zapożyczeń z różnych dziedzin.

b) Umiejętności

Uczeń potrafi:

- rozróżnić zapożyczenia fortunne od zbędnych (podaje określenia synonimiczne),
- wykryć w tekście współczesne zapożyczenia, ocenić trafność ich zastosowania.

2. Metoda i forma pracy

Ćwiczenia leksykalne

Praca w grupie

Wykład

3. Środki dydaktyczne

Podręcznik z serii, „Pamiętajcie o ogrodach...”, cz. 3.

Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN

Słowniki języka polskiego i wyrazów obcych

4. Przebieg lekcji

a) Faza przygotowawcza

Nauczyciel przypomina, że zapożyczenia językowe odzwierciedlają rozwój cywilizacyjny i kontakty gospodarczo-kulturalne. W poprzednich latach nauki uczniowie poznali m.in. zapożyczenia z języka łacińskiego, czeskiego i niemieckiego (w średniowieczu), włoskiego i węgierskiego (w renesansie), francuskiego, z języków turecko-tatarskich (w baroku). Dla współczesnej polszczyzny źródłem pożyczek językowych jest przede wszystkim język angielski.

Prowadzący zajęcia informuje, że celem lekcji będzie zarówno poznanie teorii, tj. klasyfikacji zapożyczeń, jak i praktyczne ćwiczenia.

b) Faza realizacyjna

1. Klasyfikacja zapożyczeń zostaje podana w formie wykładu nauczyciela (na podstawie *Wielkiego słownika poprawnej polszczyzny PWN*). Uczniowie sporządzają notatkę w punktach, z przykładami.

Podział zapożyczeń ze względu na przedmiot zapożyczenia:

- zapożyczenia właściwe (np. ranking, lunch);
- kalki językowe, czyli zapożyczenia strukturalne (np. punkt widzenia – z fr. point de vue);
- zapożyczenia semantyczne (np. goryl);
- zapożyczenia sztuczne (np. kserokopia), w tym hybrydy językowe (np. autocasco);

Podział ze względu na stopień przyswojenia:

- cytaty (np. sorry);
- zapożyczenia częściowo przyswojone (np. puzzle);
- całkowite (np. dżojstik);

Podział zapożyczeń ze względu na pochodzenie, czyli w zależności od języka: np. anglicyzmy, latynizmy, germanizmy, rusycyzmy itp.

2. Uczniowie wykonują ćwiczenie 1 (wyjaśnienie znaczenia najnowszych zapożyczeń) i 2 (problem zastępowania zapożyczeń językowych) ze s. 367 w podręczniku „*Pamiętajcie o ogrodach...*”, cz. 3.
3. Nauczyciel dzieli klasę na zespoły 4-osobowe, które wypełniają kartę pracy. Następnie wyniki prezentowane są na forum klasy przez przedstawicieli każdej z grup.

c) Faza podsumowująca

Na zakończenie lekcji proponuje się krótką rozmowę na temat „wartościowania” zapożyczeń. Należy zwrócić uwagę uczniów na to, że używanie np. anglicyzmów zależy od dziedziny, okoliczności itp.

Zapożyczenia są nieuniknione, ważna jest dbałość o komunikatywność wypowiedzi i niezubazanie języka ojczystego. Warto w tym miejscu przywołać kryteria oceny zapożyczeń opracowane przez naukowców, a wyjaśnione w *Wielkim słowniku poprawnej polszczyzny PWN*.

5. Bibliografia

1. Jadacka H., *Zapożyczenia*, [w:] *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, pod red. A. Markowskiego, PWN, Warszawa 2005, s. 1692-1695.
2. Makowiecki A. i in., „*Pamiętajcie o ogrodach...*”. *Literatura – kultura – język*, cz. 3 *Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, WSiP, Warszawa 2003.

6. Załączniki

a) Karta pracy ucznia

Zaproponuj podział podanych przykładów zapożyczeń leksykalnych. W razie potrzeby skorzystaj ze

słowników, aby wyjaśnić znaczenia wyrazów. Oceń poprawność zapożyczeń.

hip hop (hip-hop), faktoring, serwer, lobby, hipertekstowy, leasing, hostessa, developer, gadżet, catering, pub, terminal, moderator, czat, wizaż, ravioli, laptop, mozzarella, żel, peeling, hot dog, pampers, dokładnie, cienki (np. cienka herbata), kriochirurgia, korespondować (odpowiadać czemuś), spektroskopia, ciucholand, bessa, challenge, demo, dopingować, laser, politrak, szrot, selekcjonować (dzielić, oddzielać)

b) Zadanie domowe

Z wybranej strony dziennika prasowego wypisz wszystkie współczesne zapożyczenia językowe. Czy niektórych z nich można było uniknąć, jeśli tak, podaj polskie synonimy.

7. Czas trwania lekcji

45 minut

8. Uwagi do scenariusza

Lekcja przeznaczona jest dla klasy trzeciej liceum ogólnokształcącego z rozszerzonym programem języka polskiego.

W zależności od tempa pracy uczniów czas trwania lekcji może ulec zmianie.